

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Espeuce, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. VI. Berengariana obiter.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

Christi. Hęc illi Latinorum patrum facillè primi, simul & corporis sanguinisq; Dominici veritatem hęc accipi, edibiq; profitentes, & Eucharistiam, hoc est sacra signa, & mystica symbola siue species, quas vocāt, sacramentales, vtriusque similitudinem nominantes. Quorū posteriore non est cur offendamur, si enim Eucharistia sacramentū est, vt certè est, vtrique signum est & symbolum & figura, & exemplar, & imago & similitudo. Quorū contra si nihil est, ne sacramentum quidem est, Quia diffinitur sa- *Sacramen-*
 cramentum, sacrum signum, signum ergo hoc, sacramen- *tum sacrum*
 tum est, & similitudo, sed res quas signat, verè & conti- *signum.*
 nens & exhibens. Vt alibi probatum est contra nimis
 hac in re timidos, & ab his vocabulis toties alioqui apud patres obuiis, æquo plus abhorrentes. Manduca- *Opuscul.*
 tur ergo Christus hęc à fidelibus, sed minimè lacera- *57. l. et. 3.*
 tur, vt Latina cauit Ecclesia post Thomam Aquinatem, scriptorem quidem recentiorem, sed in veteribus maximè versatum.

*Berengariana.**Cap. VI.*

HT quod obiter secus habere videtur Berengarij palinodia, quasi sensualiter non solū *Can. Ego*
 sacramentum, sed verum quoque Domini *Berengarius.*
 corpus in veritate manibus sacerdotū tractetur, frāgatur, & fidelium manibus atteratur. Non procul ab eo tēpore Lombardus distinguit hęc *Lib. 4. dist.*
 postrema verba, & exponit in veritate corpus Domini *12. E.*
 tractari manibus sacerdotū, frangi autem aut atteri verè quidē, sed in sacramēto tantū. Et audet eo loco glossa, cuius tandemcunq; sit, lectorem monere, nisi sanè verba eadem intelligat, in maiorem lapsurum hāresim, quā recantans habuerit. Referenda ergo ea ad species, quibus attrectatis, fractis, & attritis, totū Christi corpus & integrum, imò totus ipse Christus sumatur & māduetur. Et nostri, quasi litera hęc crassior esset atq; crudior, quæque *D. Rossen.*
 in deteriore partem capi posset, factum eo putat, vt qui *lib. 3. cap.*
 nimis in alterum latus exorbitauisset, hunc in contra- *12. H.*
 riuū vergere permetteretur, & paulò fortasse quā fuisset

æquius, nisi sanè exponatur. Ad quam tamen fidei formulam, primo licet aspectu horridam, lector eo minus, ut sic loquar, horripilauerit, quo in veteribus fuerit exercitior, in Chrysostomo presertim de sanctis his & diuinis mysteriis sic passim concionante, *Qua* re non oportet puriorem esse hoc sacrificio fruentem ac participantem? quo solis radio non splendidiorem manum, quæ carnem hanc tractet ac diuidat, os quod igne spiritali repletur, linguam quæ hoc admirabili & nimium tremendo sanguine cruentatur ac rubescit? *Quam* habebimus veniam, aut quæ nobis venia dabitur, vel potius quam poenam non subibimus, quæ non supplicia exoluemus, qua Dominicam degustare carnem digni habiti sumus, diaboli sponte linguam, & diabolica loquentem efficiamus? Et quoties prædicat Dominum se hîc non videri tantum permittere, sed & tangi, nec tangi modò, sed & manducari, & dentes carni suæ infigi? O quot modo dicunt, Vellem formam eius, figuram, speciem, vestes, calciamenta videre. En ipsum vides, tangis, manducas. Tu quidem illius vestimenta videre cupis, is verò seipsum ita tibi tradit, ut non eum tantum videas, sed ut tangas & comedas, & intra te ipsum habeas. Tangamus ergo nos non iam fimbriam vestis ipsius, imò verò totum ipsum. Ipsum enim si volumus, corpus eius, non iam vestimentum propositum est, non ut tangamus solum, sed ut comedamus atque saturemur. Quod, ait, ita scilicet vñiri, palpari, teneri, manducari, valde ac ardentè amantium, & maximum dilectionis signum est. Quos enim amamus, nonnunquam etiam morsu petimus, ut Iob seruos suos, ut nimium eorum in se amorem ac desiderium in se ostenderet, de se solitos dicitare inquebat, *Quis* det nobis de carnibus ut saturemur? &c. Sic Dominus carnem nobis suam dedit, ut ea saturemur, &c. Sunt hæc, aiunt hodierni Berengariani, populariter dicta. Sint sanè popularia, an continuo minus aut vera, aut catholica? Audiamus ergo eundem sacerdotes sic inter cætera populo seriò commendantem, Dum conspicias Dominum immolatum, sacerdotem sacrificio incumbentem, ac preces fundentem, tum verò turbam circumfusam precioso illo

Homil. 83. in Mat. Ad Antioc. 52. 60.

Homil. 51. Et 83. in Mat. 45. in Ioan. 24. in 1. Cor. 60. 61. ad Ant.

Iob. 31.

Lib. 3. de sacerdotio.

sanguine intingi ac rubefieri, etiam nē inter mortales ver-
 sari, & in terra consistere censes? an non potius ē vestigio
 in cœlos transferēris? an non omnem carnis cogitatio-
 nem abiiciens, nudo animo, mente pura, quæ in cœlo
 sunt circumspicis? O miraculum! ô Dei benignitatē! Qui
 cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo o-
 mnium manibus pertractatur, ac se ipse tradit volentibus
 ipsum excipere ac complecti. Fit autem id nullis præsti-
 giis, sed apertis & circumsipientibus omnium circumsi-
 stentium oculis. Et aliquam multò post in eodem ope-
 re, Cum sacerdos spiritum sanctum invocauerit, sacrifici-
 umque illud horrendum, ac reuerentia plenissimum,
 perfecit, communi omnium Domino manibus assidue
 pertractato, quoto eum, quæso, in ordine collocabimus?
 quales manus illas administrantes esse oportet? qualem
 linguam, quæ verba illa effundat? qua non purior em re
 ac sanctiorem esse animam conveniat, quæ tantum tam-
 que dignum spiritum receperit? Et sub finem liturgiæ,
 Sacerdos diuisurus panem, dicit, Diuiditur agnus Dei,
 qui tollit peccata mundi. Et accipiens ex pane particu-
 lam, mittit in calicem, dicens, &c. Et potitus particula
 diuini corporis, dicit. Conuiuij tui mystici hodie Fili
 Dei, communionem assumpsi, &c. Et ad Innocentium
 I. Rom. Pontificem, conqueritur in seditione illa con-
 tra se excitata, sanctissimum Christi sanguinem, sicut in
 in tali tumultu contingit, militibus sanctuaria ingressis,
 in eorum vestes effusum fuisse. Quid quod illud Pauli,
 Panis quem frangimus, enarrans, fractionis vocabulum
 & emphasim sic obseruat? Hoc in Eucharistia videre li-
 cet, in cruce autem minimè, sed omnino contrà. Os e-
 nim eius, inquit, non conteretur, seu non committuetis
 ex eo. Sed quod in cruce passus non est, hoc iam in obla-
 tione patitur ac sustinet, cum propter nos frangitur, seu
 frangi permittit, vt omnes satiēt, fractus vt nos sibi con-
 iungat. Vt hoc quoque loco Græci os illud aureum se-
 quentes suo more. Vter igitur crassius, quod aiunt, & pin-
 guis hîc loquitur, Berengarius uè Romanorum pontifi-
 cum iussu sacramentariam hæresim recantans, an Chry-
 sostomus toties sic concionans? Nec enim hic reformi-

*Christus si-
 mul in cœlo
 Et in altari.*

*Præstigiis
 in sacris ni-
 hil.*

Lib. 6.

Epist. 1.

1. Cor. 10.

Homi. 24.

Ioan. 19.

Exod. 12.

Num. 9.

*Sic ibi Theo-
 phyl. Et ad*

h. br. 5. seip-

sum Chri-

stus pro no-

bis sanct. st.

frangit, di-

stribuit.

Rom. 1.

dat & sapientibus scribere, & insipientibus prædicare Dominum, Dominiq[ue] carnem ad sanguinem omnibus h[ic] sensibus & obuci & percipi, videri nimirum, tangi, palpari, tractari, edi, bibi, frangi, dentibus denique peti & moribus. Ergo n[on] vel creophagus seu sarcophagus, vel anthropophagus, vel anthropolatra continuo Chrysofostomus? Nihil horum. Prioribus duobus conuiciis totidem pro eo verbis respondeat licet. Cùm sacramenta

Augu. can. duobus conficiantur ac constent, rebus scilicet ac signis,
Hoc est. in Eucharistiæ esu.

Thom. in

Prosa.

Nulla rei fit scissura,

Tantum signi fit fractura.

*Serm. de Tri-
nitate.*

*Caro Christi
Dei thro-
ni & pur-
pura.*

*Psal 98.
Esa 66.*

*Lib. 1. epi.
2. cap. siue
errore. 3.*

*Sanna blas-
phemia.*

Tertium crimen alibi sic eluit, Impius, qui creaturam adorat. Quid igitur? nonne corpus Domini creatum? Vide ergo quod & tu creaturam adoras. Insipiens! nemo regi dicit, Exue quam indutus es purpuram, vel, Surge à throno tuo, vt te nudum adorem: sed regem adorat in throno sedentem, & purpura vestitum. Deo enim verbo complacitum fuit, vt creatam carnem nostram sibi absque labe adunaret, & adoraretur cum Deo verbo, quatenus deitati adest. Idque probat iisdem quibus supra, Ambrosius & Augustinus, locis prophetis, Adorate scabellum pedum eius, & Terra autem scabellum pedum meorum. Videte, ait, sacramentum, Quoniam adunaturus sibi erat absque macula carnem nostram, ea verò ex Adæ terra est, eam adorantes nos, terram (seu creaturam) non adoramus, sed Deum verbum, qui carnem ex Adæ terra formatam sibi absque peccato vniuit. Hæc ille. Anthropolatræ igitur h[ic] non sumus, quia caro quam pater h[ic], h[ic] adorandum sic sæpe vrget, vt patrum nemo sapius, sic est filij hominis, vt sit & Filij Dei: sic hominis, vt & Dei: Quod Berengario Petri, vt re, ita nomine Venerabilis, responsum, responsum item sit hodiernis Berengarianis, cogitantibus fortassis, ac sic nos subsannantibus, vnus corporis finitam satis modicam quantitatem, moribus mundi totius per tot secula non posse sufficere. Sic enim ferunt illum Andeganis de hoc sacramento cum quibusdam agentem, dixisse, Si Christi corpus tãta fuis-

fer magnitudinis, quantæ turris hæc, quæ in conspectu nostro immensa mole attollitur, à tot totius orbis populis comestum, ante multa iam annorum spatia defecisset, *Andegani turris.*

*Quantum peruersus,
Tantum peruersa locutus.*

Ecquid eis respondeas, qui nihil vel aut Deum posse nisi quod possunt: nihil scire, nisi quod sciunt: nihil agere, nisi quod agunt? Responsum, inquam, sit ad tam absurdas cogitationes, tam mordaces & dentatas sannas, vt supra, Christi nimirum carnem neque dentibus vocari, neque magis quàm gratiam, morsibus consumi, quia eius vtraque sit, qui etiam Deus est verus, & non homo, merus, & iuxta superioris rhythmi Ecclesiastici consequentiam, Signi tantum fracturam fieri, *Aug. cap. Prima E. can. vtrum.*

*Qua nec status, nec statura,
Signati minuitur.*

Et istorum certe paterculus (hunc licet abunant nothi isti) Lutherus alicubi agnoscit Romanos Episcopos cum Synodis suis cum Berengario egisse, sic vt optet sic semper egisse. Sic enim resoluit in confessione maiore. Quod panis sit, id ipsum verè & propriè corpori Christi tribui, propter sacramentalem coniunctionem. Errare ergo Schuermeros aequè, ac glossam in iure canonico, cum Nicolaum papam reprehendunt, quod Berengarium cregit ad confessionem qua dicit se atterere dentibus verum Christi corpus. Atque vtinam papæ omnes tam Christianè egissent, ac pontifex ille cum Berengario in confessione ista egit. Est enim vera hæc sententia, quod quisquis panem comedit, is comedit id quod verum Christi corpus est. non tantummodo panem, vt Viclephus docet, &c. Nec ita nuper eorum fraterculus Ioannes Matthæus talium cornicum sic oculos ausus est configere, vt scriberet omnium Cœnæ actionum externarum & visibilium, qualis est oralis, sine qua ore fit, acceptio, manducatio, bibitio, fractio, partitio, attritio, distributio, in humum denique casus, & si qua alia, obiectum proprium esse Christi carnem & sanguinem, in proprio quidè subiecto sine materia atq; substantia non quidè per sese simpliciter & absolutè cõfide-

Citat P. tr. Martyr in Tractatione de Eucharistia. Tiguri 1552

Viclef. Heidelverge. 1566.

ratis, sed in alio & aliunde accersito (velut) subiecto, nepe sacramēto, sine sacris huius sacramēti signis & symbolis. Quo sensu fatetur ea verè dici, in terram interim cadere, manu tangi atque capi, os ingredi, partes fieri, alteri, frangi, manducari, bibi, corporis nostri alere substantiam, & si quid aliud eiusmodi à patribus scripto relictum, vt nihil iam ab hoc differre videamur, nisi quòd quæ signa ille & symbola, nos species sacramentales vocamus. Lutheranis certè Berengarius est hæreticus, vt suo postea loco videbitur. Ex quo ne hoc quoque conuictum natum putemus, D. Cyprianus tantò antè sic concionabatur, Orta aliquando de nouitate huius verbi quæstione, ad doctrinam mysterij huius obstupuerant auditores, cum diceret Dominus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. Quod quidam quia non credebant, nec poterant intelligere, abierunt retro: quia horrendum eis & nefarium videbatur vesci carne humana, existimantes hoc eo modo dici, vt carnem eius vel elixam, vel assam, sectamque membratim edere docerētur, cum illius personæ caro si in frustra partiretur, non omni humano generi posset sufficere: qua semel consumpta, videretur, interuisse religio, cui nequaquam vltius victima superesset. Sed in cogitationibus huiusmodi caro & sanguis non prodest quicquam: quia sicut magister exposuit, verba hæc spiritus & vita sunt: nec carnalis sensus ad intellectum tantę profunditatis penetrat, nisi fides accedat. Et paulò post, hoc sacramētum Christus aliquando corpus, aliquando carnem & sanguinem, aliquando panem appellat. Et multis interpositis, qui vsque hodie hoc veracissimum & sanctissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & piè sumentibus diuidit, Hæc ille. Audis obiter ipsissima verba canonis, ne Missæ canonem adeo nuperum putes. Et in eodem sermone, Sanguinem, ait, sugimus, & intra ipsa redemptoris nostri vulnera figimus linguam, quò interius exteriusque rubricati, à sapientibus huius seculi iudicamur amentes, qui religionis huius abhorrentes mandatum vsque hodie etr o abeunt, & à secretis diuinis omnium inter se mysteriorum summā continentibus diffugiunt, & recedunt. Et paulò post, Vniuersa

Sermo de
Cena.

Corpus ve-
racissimum.
Canon.
Missæ.

Vniuersa ad has epulas inuitatur Ecclesia, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, distributus non demem- bratur, incorporatur, non iniuriatur: recipitur, non in- cluditur: cum infirmis habitans non infirmatur, fides pu- ra, mens sincera hunc habitatorem delectat, nec im- mense & omnipotentis magnitudinem pauper domus nostræ angustia vel offendit, vel arctat. Hæc ille contra insipiens sapientium huius seculi de nobis in huius sa- cramentum vsu iudicium. Adhuc autem & antiquior & per- equè nota est gentium fabula & calumnia & homiceniis, nodum homicidiis quod nos Eucharistiæ, illæ infanticidi- j sacramentum sarcasmo perquam hostili nomina- rent. Sed siquidem omnes hi intelligere non poterant diuinam & increatam Dei sapientiam, nondum licet cor- poratam, de se tamen prædicentem, *Qui edunt me,* adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc siue amplius si- tiant, corporatam autem atque incarnatam ad sui nos e- sum inuitantem, præstabat cum Petro nondum sermo- nis illius secretum intelligente, bona tamen esse verba, quæ non intelligebat, piè credere, vt de principe Apo- stolo concionatur Augustinus, & huius exemplo nos hortatur, vt si durus est sermo, non intellectus, durus sit impio, tibi, ait, pietate molliatur, quia quandoque soluetur. Quando verò? cum credideris, intelliges, neque nisi credideris, intelliges. Et Petrus enim prius credidit, post cognouit. Et nos, exclamans, credimus, & cognouimus quod tu es Christus ille Dei filius. Habent, qui vt dura & obscura cœnæ verba traducunt, & post duritiam, quam putant, scandalisati vt illi quondam à capite retro abierunt atque descuerunt, sic à corpore pedem refe- runt, & schismate facto non amplius in Ecclesia ver- santur, quique fratres quondam suos huius sacramenti occasione tot supra cõitiis aspergunt, habent, inquam, illi quos hic imitantur, Capernaitas nimirum, Iudæos, paganos, Auerroas & Berengarios. Qualis non ita nu- per quidam stolidiores nos Ægyptiis iocabatur, homo scilicet facetus, quod id quo vescimur, Deum esse no- strum dicamus. Et verò Auerroista, quisquis es, Chri- stum Deum nostrum credimus, edimus, adoramus, &

*Suprà ca. 1.**Ecc. 24.**Ioan. 6.**In psal. 54.**Esa. 7.**Beza in Cl. sanctium anno 1567.*

Thom. opus-
sculo 57.
lect. 5.

verba hæc exposita mellita nobis sunt, oleumque sunt,
& ossa vsque nos penetrant, ineffabilem suæ in sacra-
mento præsentia modum illi committentes, & prout
conuenit deuotioni fidelium, venerantes.

Apostatica. Cap. VII.

Hæc Actenus contra carnalem Iudæorum &
gentilium, aut etiam Iudaïantium, erro-
neum, vt Cyprianus vocat, hominum de
Christianorum Eucharistia suspicionem.
At nihilo meliores Iudæis & paganis A-
postata, nihilo melius senserunt de Christiano huius
sacramenti tum vsu, tum cultu: idque ex eo constat,
quod sacram eius indignissimè ac irreuerenter supelle-
ctilem contrectarunt, cui suus alioqui honor cum re-
rum diuinarum, sacrorumque signorum honore sem-
per, vt antè obseruauimus, & coniunctus fuit & serua-
tus Archiapistata ergo Iulianus, vt ei vir non minus san-
ctus quàm liber, Nazianzenus, inter multe contra Eccle-
siam publicè priuatimque tentata, sacrorum tum dena-
riorum pecuniarumque suppilationem, nõ magis ex im-
pietate, quàm ex auaritia insatiabili, tum vasorum dire-
ptionem, quæ à profanis manibus indignè & cõtumelio-
sè tractata conspurcabantur, exprobrat, hic inquam, Au-
gustus nihil minus quàm Augustus, quæ magnus veròq;
Augustus Constantinus ecclesiis vasa sacra atq; preciosa
donauerat, ablata partim in fiscum Imperatoris intulit,
partim in idolorum delubris reposuit, ministris ad hæc
eo nihilo melioribus abusus, cognomine illi annuculo,
Felice, ac Elpidio quæstoribus. Horũ primus vasis sacris
terre illisis pro sedili vsus, in sacram etiam mensam lo-
tium miserat, & minxerat. Euzeio episcopo id prohibere
conanti alapa inflicta, maledicto quoque illo in super in-
gesto, Christianorũ res à diuina prouidentia non curari,
sue Christianorumnè stabula diuinæ curationis esse? Sed
mox difficili & incognito morbo correptus, ad dies XL.
ita distentus iacuit, vt nec loqueretur, nec sentiret, Vale-
tudine autem paululùm recepta, vxore præclare fidei sc-

Oratione I.

Theod. li. 3.
cap. 12. 13.
Sozome. li.
5. cap. 8.
Niceph. li.
10. ca. 5. 7. 9
Sacri legorũ
vltio hor-
renda.

Augustus Constantinus ecclesiis vasa sacra atq; preciosa
donauerat, ablata partim in fiscum Imperatoris intulit,
partim in idolorum delubris reposuit, ministris ad hæc
eo nihilo melioribus abusus, cognomine illi annuculo,
Felice, ac Elpidio quæstoribus. Horũ primus vasis sacris
terre illisis pro sedili vsus, in sacram etiam mensam lo-
tium miserat, & minxerat. Euzeio episcopo id prohibere
conanti alapa inflicta, maledicto quoque illo in super in-
gesto, Christianorũ res à diuina prouidentia non curari,
sue Christianorumnè stabula diuinæ curationis esse? Sed
mox difficili & incognito morbo correptus, ad dies XL.
ita distentus iacuit, vt nec loqueretur, nec sentiret, Vale-
tudine autem paululùm recepta, vxore præclare fidei sc-